

HOLLOLAN KUNNAN LAUSUNTO:

Hollolan kunta kiittää mahdollisuudesta lausua valtiovarainministeriön hallituksen esitysluonnoksesta, joka koskee kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamista sekä siihen liittyviä voimaantulo- ja teknisiä muutoksia. Hollolan kunta tunnistaa julkisen talouden tasapainottamistarpeen, mutta katsoo, että valtionosuuksiin kohdistuvia pysyviä tai pitkävaikutteisia vähennyksiä tulee arvioida ensisijaisesti valtionosuusjärjestelmän perustehtävän, kuntien rahoitusperiaatteen ja kuntalaisten yhdenvertaisten palvelumahdollisuuksien näkökulmasta.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän keskeisenä tarkoituksena on tasata kuntien välisiä palvelutarpeita, olosuhteista ja verotulokyvystä aiheutuvia eroja sekä turvata kunnille tosiasialliset edellytykset järjestää lakisääteiset peruspalvelut koko maassa yhdenvertaisesti. Hollolan kunnan näkemyksen mukaan esitystä ei tule tarkastella pelkästään valtiontalouden säästötoimena, vaan osana kuntien lakisääteisten tehtävien rahoitusjärjestelmää.

1. Valtionosuusjärjestelmän perustehtävä

Hollolan kunta katsoo, että valtionosuusjärjestelmän perustehtävän tulee säilyä uudistusten ja säästötoimien ensisijaisena arviointikriteerinä. Järjestelmä ei ole luonteeltaan yleinen valtiontalouden säästöinstrumentti, vaan osa kuntien lakisääteisten tehtävien rahoitusta. Esityksessä ehdotettujen vähennysten vaikutuksia tulee siksi arvioida suhteessa siihen, säilyykö järjestelmän kyky tasata kuntien välisiä eroja ja turvata kuntalaisten yhdenvertaiset mahdollisuudet saada peruspalveluja.

2. Rahoitusperiaatteen toteutuminen

Perustuslain 121 §:ään sisältyvä rahoitusperiaate edellyttää, että kunnille osoitettujen tehtävien ja niiden käytettävissä olevien taloudellisten voimavarojen välillä säilyy tosiasiallinen tasapaino. Hollolan kunta korostaa, että valtionosuuksien pysyvä vähentäminen ilman, että kuntien lakisääteisiä tehtäviä vastaavasti vähennetään, heikentää rahoitusperiaatteen toteutumista. Kunnille jää edelleen vastuu muun muassa varhaiskasvatuksesta, perusopetuksesta, kulttuuripalveluista, työllisyyspalveluista ja muista lakisääteisistä tehtävistä, joiden kustannuskehitykseen kunnilla on vain rajallinen mahdollisuus vaikuttaa. Hollolan kunnan näkemyksen mukaan pysyvien valtionosuusvähennysten edellytyksenä tulee olla, että kuntien lakisääteisiä tehtäviä tai velvoitteita vastaavasti vähennetään.

3. Vähennysten kohdentamistapa ja kuntien yhdenvertainen kohtelu

Hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetaan, että vuoden 2027 indeksikorotuksen rajoittamisesta aiheutuva 93 miljoonan euron vähennys toteutetaan valtionosuusprosenttia alentamalla ja että 75 miljoonan euron pysyvää vähennystä jatketaan prosentuaalisesti yhtä suurena osuutena kunkin kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta. Hollolan kunnan näkemyksen mukaan ratkaisu on teknisesti selkeä, mutta sen oikeudenmukaisuutta tulee arvioida laajemmin suhteessa kuntien erilaisiin palvelutarpeisiin, olosuhteisiin, verotulokykyyn ja taloudelliseen liikkumavaraan. Erityisesti on arvioitava, onko valtionosuusjärjestelmän tarkoituksen mukaista kohdistaa säästö myös siihen osaan valtionosuutta, jonka tehtävänä on tasata kuntien verotulokyvyn eroja.

Hollolan kunnan näkemyksen mukaan vähennysten laskentapohjana tulee käyttää valtionosuutta ennen verotuloihin perustuvaa valtionosuuden tasausta. Verotuloihin perustuva tasaus on järjestelmän sisäinen yhdenvertaisuutta turvaava mekanismi, jonka tarkoituksena on tasata kuntien välisiä veropohjaeroja ja vahvistaa heikomman verotulokyvyn kuntien mahdollisuuksia järjestää lakisääteiset peruspalvelut. Säästöjen kohdentaminen myös tähän tasaavaan osaan voi heikentää järjestelmän alkuperäistä tarkoitusta ja johtaa siihen, että leikkaus kohdistuu voimakkaammin niihin

kuntiin, joille valtionosuusrahoitusta on osoitettu juuri lakisääteisten tehtävien, olosuhteiden tai verotulokyvyn erojen vuoksi.

Hollolan kunta pitää tärkeänä, että jatkovalmistelussa arvioidaan avoimesti myös vaihtoehtoisia jakotapoja ja niiden vaikutuksia eri kuntaryhmiin. Tarkastelu tulee rajata siten, että säästöjen kohdentamista arvioidaan valtionosuudesta ilman kuntien välisiä eroja tasaavaa verotulotasausta. Erityisesti tulee arvioida, miten valittu kohdentamistapa vaikuttaa kuntiin, joiden palvelurakenne painottuu varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen tai joiden taloudellinen liikkumavara on jo ennestään rajallinen.

4. Kasvavien ja lapsiperhevaltaisten kuntien asema

Hollolan kunta katsoo, että valtionosuusjärjestelmän tulee tunnistaa nykyistä paremmin myös kasvusta ja lapsiperhevaltaisuudesta aiheutuvat kustannukset. Kasvavissa tai lapsiperhevaltaisissa kunnissa menot kohdistuvat usein varhaiskasvatukseen, perusopetukseen, koulurakennuksiin, päiväkoteihin sekä kasvavan väestön edellyttämään kunnalliseen infrastruktuuriin. Nämä kustannukset ovat suurelta osin lakisääteisiä ja pitkävaikutteisia. Hollolassa varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen palvelut muodostavat noin 75 prosenttia kunnan toimintamenoista, minkä vuoksi valtionosuuksien vähennykset heijastuvat suoraan lasten ja nuorten palvelujen rahoitusperustaan.

5. Kuntatalouden ennakoitavuus ja vakaus

Kunnat suunnittelevat palveluverkkonsa, investointinsa ja henkilöstörakenteensa usean vuoden aikajänteellä. Toistuvat valtionosuuksiin kohdistuvat indeksijarrut, erilliset vähennykset ja pysyvät leikkaukset heikentävät kuntatalouden ennakoitavuutta ja vaikeuttavat vastuullista taloussuunnittelua. Hollolan kunta pitää välttämättömänä, että valtionosuuksiin tehtävät muutokset perustuvat pitkäjänteiseen kokonaisnäkemykseen kuntien tehtävistä ja niiden rahoituksesta.

6. Vaikutusten arviointi

Hollolan kunta katsoo, että esityksen vaikutusten arviointia tulee täydentää kuntien näkökulmasta. Arvioinnissa tulee tarkastella vähennysten kumulatiivisia vaikutuksia suhteessa kuntien lakisääteisiin tehtäviin, kustannuskehitykseen, palvelutarpeisiin ja taloudelliseen kantokykyyn. Kyse ei ole vain yksittäiseen vuoteen kohdistuvasta sopeutustoimesta, vaan vuosittain jatkuvasta ja vaikutuksiltaan kumuloituvasta vähennyksestä. Erityistä huomiota tulee kiinnittää niihin kuntiin, joissa valtionosuuksien vähennykset osuvat samanaikaisesti väestörakenteen muutosten, investointitarpeiden ja työllisyyspalvelujen rahoitusvastuun kasvun kanssa.

7. Hollolan kunnan esitykset jatkovalmisteluun

- Valtionosuuksien vähennysten vaikutukset tulee arvioida suhteessa valtionosuusjärjestelmän perustehtävään, kuntalaisten yhdenvertaisuuteen ja rahoitusperiaatteeseen.
- Vähennysten kohdentamistavan vaikutukset eri kuntaryhmiin tulee esittää läpinäkyvästi ja vertailukelpoisesti.
- Vähennysten laskentapohjana tulee käyttää valtionosuutta ennen verotuloihin perustuvaa valtionosuuden tasausta, jotta säästö ei kohdistu järjestelmän osaan, jonka tarkoituksena on tasata kuntien välisiä verotulokyvyn eroja.
- Kasvavien ja lapsiperhevaltaisten kuntien palvelutarpeet sekä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kustannuspaineet tulee tunnistaa nykyistä paremmin.

- Pysyviä valtionosuusvähennyksiä ei tule tehdä ilman vastaavaa arviointia kuntien lakisääteisten tehtävien määrästä ja rahoitusperustasta; pysyvien leikkausten edellytyksenä tulee olla, että kuntien lakisääteisiä tehtäviä tai velvoitteita vastaavasti vähennetään.
- Valtionosuusjärjestelmän muutosten tulee olla ennakoitavia ja pitkäjänteisiä, jotta kunnat voivat suunnitella palvelunsa, investointinsa ja taloutensa vastuullisesti.

Yhteenveto

Hollolan kunta katsoo, että hallituksen esitysluonnosta tulee jatkovalmistelussa arvioida nykyistä vahvemmin kuntien lakisääteisten tehtävien rahoituksen, rahoitusperiaatteen, kuntalaisten yhdenvertaisuuden ja kuntatalouden ennakoitavuuden näkökulmasta. Kunta pitää tärkeänä, että julkisen talouden sopeutustoimet eivät johda tilanteeseen, jossa kuntien tosiasialliset mahdollisuudet järjestää lakisääteisiä peruspalveluja heikkenevät. Kunta katsoo, että mahdollisten valtionosuusvähennysten tarkastelu tulee rajata valtionosuuteen ennen verotuloihin perustuvaa valtionosuuden tasausta, eikä säästöä tule kohdistaa järjestelmän osaan, jonka tehtävänä on tasata kuntien verotulokyvyn eroja.

Hollolan kunnan näkemyksen mukaan valtionosuusuudistusten tulee jatkossakin perustua järjestelmän alkuperäiseen tarkoitukseen: kuntien erilaisten olosuhteiden, palvelutarpeiden ja verotulokyvyn tasaamiseen sekä yhdenvertaisten peruspalvelujen turvaamiseen koko maassa.